

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL on huolissaan tavasta, jolla kansalaisten elämään voimakkaasti vaikuttavia lakiesityksiä on valmisteltu. Esitysluonnos valmisteltiin kiireessä, lausuntoaika oli hyvin lyhyt ja esityksen vaikutusarvioinnit ovat ministeriön lausuntokierroksenkin jälkeen puutteellisia. Erityisen huolestuttavaa on, ettei jo valmisteluvaiheessa tehty arviota eri etuuksiin kohdistuvien leikkausten yhteisvaikutuksista eri ihmisryhmille. STM:n arvion mukaan yhteisvaikutukset ovat suurimmat 18–24-vuotiaiden ryhmässä, ja SLL arvioikin, että päätöksillä voi siten olla myös vakavia mielenterveysvaikutuksia.

Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu osuvasti “kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee”. SLL ymmärtää taloustilanteen asettamat reunaehdot, mutta opiskelijoiden toimeentulon ja päätoimisen opiskelun edellytysten heikentäminen on SLL:n näkemyksen mukaan kuitenkin ristiriidassa hallituksen nuorten hyvinvoinnin edistämiseen sekä koulutus- ja osaamistason nostamiseen liittyvien tavoitteiden kanssa. Leikkaukset ja heikennykset toimeentuloon voivat lisätä tarvetta muille palveluille niin oppilaitoksissa kuin terveydenhuollossa. Samalla opintotukeen liittyvillä muutoksilla voi olla vaikutuksia hallitusohjelmassa suunniteltuun opintotuen kokonaisuudistukseen, jonka tarkoituksena on tarkastella opintotuen nykyrakenteen toimivuutta ja kehittämisen mahdollisuuksia.

Opintotuen indeksitarkistuksista luopuminen

Etuuksien indeksisidonnaisuus perustuu tavoitteeseen turvata kuluttajien ostovoimaa. SLL:n arvion mukaan hallituksen esitys indeksikorotusten jäädyttämisestä lisäisi ja syventäisi köyhyyttä. Jo nykyisellään opintoraha on tasoltaan erittäin matala eikä se riitä turvaamaan opiskelijan välttämättömiä menoja. Viime vuosina tehdyt indeksikorotukset opintotukeen eivät ole ehtineet korjata opintotuen ostovoiman tilannetta. Ylen toteuttaman Suomalaisten pelot ja haaveet -tutkimuksen mukaan hintojen nousu huolestuttaa kaikista ikäryhmistä eniten 15–29-vuotiaita. Samanaikainen ostovoiman heikentyminen ja elinkustannusten nouseminen aiheuttavat nuorille turhaa huolta ja stressiä. Siksi SLL suhtautuu opintorahan indeksisidonnaisuuden jäädyttämiseen hyvin kielteisesti.

Indeksikorotusten jäädyttäminen tarkoittaa sitä, että opintorahan merkitys opiskelijan toimeentulon osana vähenee. Työssä käyminen on opintojen suorittamista hidastava tekijä, joten opintorahan heikennys voi näkyä esimerkiksi pidentyvinä opintoaikoina. Iso osa toisella asteella opiskelevista nuorista kuuluu oppivelvollisuuden piiriin, joten opiskelun kuuluisi olla heille ensisijaista ja päätoimista. Toimeentulon haasteet pakottavat yhä useamman työskentelemään opintojensa ohella, mikä voi osaltaan lisätä jo valmiiksi kuormittuneiden nuorten uupumista ja siten vaikuttaa kielteisesti halukkuuteen hakeutua korkeakouluopintoihin. Toimeentuloleikkaukset heikentävät etenkin niiden opiskelijoiden tilannetta, joilla ei ole mahdollisuutta työskennellä opintojen ohella esimerkiksi terveydellisten haasteiden tai perhetilanteen vuoksi.

SLL muistuttaa, että opintotuen taso on yhteydessä myös koulutukselliseen tasa-arvoon. Erityisesti nuorten toisen asteen opiskelijoiden kohdalla opintorahan ostovoiman heikkeneminen tarkoittaa perheen rahoitusvastuun kasvamista entisestään. Tämä lisää sosioekonomisen aseman vaikutusta koulutusvalintoihin ja -mahdollisuuksiin sekä asettaa opiskelijat taustansa perusteella eriarvoiseen asemaan. Hallitus antanee eduskunnalle esityksen myös opintolainan valtiontakauksen korottamisesta. Opintotuen lainapainotteisuuden kasvattaminen ei ratkaise toimeentulon ongelmia vaan linkittyy samoin koulutuksen eriytymiseen ja toisaalta sukupolvien väliseen epäoikeudenmukaisuuteen velkaantumisessa.

Hallituksen esityksen mukaan opintotuen indeksijäädytys heikentäisi opiskelijan opintorahaa (yleisimpänä 279,43 euroa) enimmillään jopa 31,70 eurolla tukikuukautta kohden vuonna 2027. Tämä tarkoittaa yli 300 euron leikkausta täysi-ikäisen, omillaan asuvan opiskelijan toimeentuloon vuositasolla, mikäli opintorahaa hyödynnetään kymmenen tai useamman kuukauden ajalta. Vastaavasti itsenäisesti asuvan 17-vuotiaan toisen asteen opiskelijan opintorahaan vaikutus olisi enimmillään lähes 26 euroa kuukaudessa. Asumistukeen esitettyjen leikkausten ja indeksijäädytyksen kanssa heikennys opiskelijan toimeentuloon on arviolta yli sata euroa kuukaudessa, joka on valmiiksi pienituloiselle valtava summa. **SLL esittääkin, että opintotuki jätetään indeksijäädytysten ulkopuolelle.**

Lapsilisän korotukset

Sivistysvaliokunta pyysi lausunnonantajia käsittelemään erityisesti koulutukseen liittyviä etuuksia, mutta alaikäisistä opiskelijoista puhuttaessa olennaista on kiinnittää huomiota myös lapsilisään esitettyihin muutoksiin.

Hallitus on esittämässä korotuksia lapsilisään, joka on universaali perhe-etuus. SLL pitää lapsiperheiden taloudellista tilannetta tukevia etuuksia yleisesti tärkeinä, sillä ne tukevat osaltaan myös lukiolaisten perheiden toimeentuloa. Moni lapsiperhe joutuu karsimaan menojaan ja pohtimaan yhä tarkemmin ostoksiaan, ja hintojen nousu koskettaa erityisellä tavalla yhden huoltajan perheitä. Siksi on kannatettavaa tehdä tasokorotus lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen.

Lukio-opiskelijoista noin puolet ovat alaikäisiä, ja Lukiolaisbarometrin 2022 mukaan lukiolaisista suurimmalla osalla kuluista huolehtivat huoltajat, mikä onkin lähes välttämätöntä opintoetuuksien riittämättömän tason vuoksi. Barometrin mukaan huoltajien työttömyys ja matala koulutustaso ovat yhteydessä tutkimustuloksiin siitä, että raha-asiat aiheuttavat nuorille ja heidän perheilleen enemmän jatkuvaa huolta tai tinkimistä.

Helsingissä 26.10.2023

Hugo Pylkkö
Varapuheenjohtaja

Matti Mannonen
Pääsihteeri

Lisätietoja:

sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi